

“...ถึงเวลาแล้วที่จะต้องมาร่วมกันคิดใหม่ รื้อ
ปรัชญาการศึกษากันใหม่ จัดกระบวนการเรียน
การสอนกันใหม่ จัดเนื้อหาที่เรียนกันใหม่ ให้เรียน
อย่างไรจึงให้เกิดความรู้จริงไม่แยกส่วนแยกตัวจาก
ความจริงในชีวิต...”

การศึกษา ที่ข้าพเจ้าทำมาผิดหมด

สุภาคย์ อินทองคง *

ศูนย์พัฒนาบัณฑิตอาสา มหาวิทยาลัยทักษิณ

ชื่อเรื่องที่ข้าพเจ้าตั้งเป็นชื่อบทความชิ้นนี้เป็นสาระคำพูดของ ดร. เอกวิทย์ ณ ถลาง อดีตอธิบดีกรม
วิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ วันหนึ่ง บนเวทีเมื่อประมาณ 5 ปี เห็นจะได้ วันแรกที่ไต่ยืนก็รู้สึกงง ๆ อยู่เหมือนกันว่า
อดีตอธิบดีกรมวิชาการ ท่านพูดอะไร ทำไมจึงพูดเช่นนั้น จะเป็นไปได้อย่างไร ท่านเคยเป็นผู้คุม ผู้คุมอำนาจใน
การตัดสินใจอนุญาตไม่อนุญาตในการเผยแพร่องค์ความรู้สู่เยาวชนของชาติ ตามบทบาทของกรมวิชาการ แต่มา
วันนี้พอจะเข้าใจได้ และเห็นด้วยอย่างยิ่งว่า สิ่งที่ท่านพูดเป็นความจริง นั่นคือ “การศึกษา ของเราผิดพลาด” โดย
มีเหตุรองรับอธิบายได้ดังนี้

กล่าวคือ 1. องค์ความรู้ที่เราสอนไม่ใช่ความจริง องค์ความรู้ที่เราได้ เรานำมาสอนเด็กและเยาวชนของ
เราเป็นความรู้เทียม อาจเรียกว่าเป็นเปลือกของความรู้ เราไม่รู้เรื่องต้นไม้ แต่ไม่รู้เรื่องที่มา หรือเบื้องหลังของต้นไม้
ว่ามันคืออะไร และสัมพันธ์กับสรรพสิ่งอื่น ๆ อย่างไร ความรู้เช่นว่านี้ไม่อาจเรียกว่าปัญญา แต่เป็นเพียงเพื่อใช้เป็น
อุบาย เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจเหนือ เอาชนะผู้อื่น สิ่งอื่นเท่านั้น และผลสุดท้าย สะท้อนกลับมาทำลายตนเอง เพราะ
ความรู้ที่วุ่นนี้มีมากเท่าใดก็จะมีผลต่อพลังการทำลายมากเท่านั้นเพราะความรู้ลักษณะที่วุ่นนี้มีส่วนเพิ่มพลังในตัวโลก
ตัวโทสะ และตัวโมหะ คือตัวมักได้ไฝสูง และสับสน ศูนย์กลางแห่งความรู้ลักษณะนี้ว่ากันว่าอยู่ที่อเมริกา ผลที่ออก
มาคือคนอเมริกันกลายเป็นนักบริโภคนิยมสำคัญที่สุดในโลก ทฤษฎาการพื้นฐานของธรรมชาติประมาณ 40
เปอร์เซ็นต์ของโลก ถูกส่งไปเลี้ยงดูคนอเมริกัน ซึ่งมีเพียง 4 เปอร์เซ็นต์ของประชากรโลก ความรู้เช่นว่านี้จึงเรียก
ได้เต็มปากเต็มคำว่า เป็นความรู้ที่ผิด เมื่อรู้ผิด ก็เห็นผิด เมื่อเห็นผิดก็คิดผิด พูดผิด และทำผิด ผลร้ายจึงเกิดกับ
ตนและสังคมของตน สังคมไทย และสังคมโลกเดือดร้อนวุ่นวายอยู่ขณะนี้ก็ด้วยเหตุหนึ่ง

* อาจารย์ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ความรู้ผิด ๆ ที่ว่านี่ยังมีการเรียนการสอนกันอยู่อีกหรือไม่ เมื่อสิ้นยุคของ ดร. เอกวิทย์ ณ ถลาง คำตอบคือยังสอนกันอยู่ทั้งในโรงเรียนและในมหาวิทยาลัย เพราะแรงเหวี่ยงขององค์ความรู้ที่อยู่ในคนที่ถูกครูที่รับความรู้มาผิด ๆ นั้นมาสอน ศิษย์ปัจจุบันคือครูในอนาคตฉันใด ศิษย์อดีตคือครูปัจจุบันฉันนั้น เมื่อความรู้ผิดคือไม่จริงดังกล่าว ความคิดผิด เห็นผิด พุดผิด ทำผิดก็ย่อมมีความเจริญเติบโตต่อไปเป็นธรรมดา ผู้จบการศึกษาทุกระดับเป็นเพียงผู้จบการเรียนวิชาชีพเพียงเพื่อใช้เป็นเครื่องแสวงหาเงิน ความเป็นบัณฑิตจึงเป็นได้เพียงบัณฑิตเงินเดือน แทนการเป็นบัณฑิตมีปัญหา เมื่อไม่อาจหาเงินเดือนได้ก็กลายเป็นบัณฑิตเหาหัว ขาดความคิด ขาดจิตวิญญาณ ขาดจินตนาการ ขาดหนทางจะก้าวเดินต่อไป

2. เราสอนให้คนของเราแยกตัวจากความจริงในชีวิต ความจริงของสิ่งมีชีวิต และไม่มีชีวิตที่อยู่ในจักรวาลนี้ ไม่มีอะไรที่แยกตัวอยู่ได้อย่างโดดเดี่ยว แต่อยู่ได้โดยการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มนุษย์ต้องอาศัยมนุษย์ อาศัยธรรมชาติรอบ ๆ ตัว เพราะมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของความเป็นธรรมชาติ แต่องค์ความรู้หลักที่เรารับมาจากเพื่อนมนุษย์ตะวันตกในช่วง 50 ปีที่ผ่านมาเป็นองค์ความรู้ที่แยกส่วนมนุษย์ออกจากธรรมชาติ มาเป็นการเอาชนะธรรมชาติ เพราะคิดว่ามนุษย์ฉลาดสามารถเอาชนะธรรมชาติได้ ความรู้วิทยาศาสตร์ที่มนุษย์ค้นคว้าจึงเป็นความรู้เพื่อสร้างเครื่องมือเอาชนะธรรมชาติได้จึงเป็นความรู้เพื่อสร้างเครื่องมือเอาชนะธรรมชาติเกือบทั้งสิ้นละเห็นได้จากความรู้ต่อไปนี้

“สิ่งใดก็ตามที่ดวงไม้ได้ วัดไม้ได้ ชั่งน้ำหนักไม่ได้ ไม่เป็นวิทยาศาสตร์” (Galileo)

“จงสลัดโซ่ตรวน พันธนาการจิตนิยม และศาสนา และหันมาหาความรู้เพื่อตนเอง เพื่อวิทยาศาสตร์ เพราะความรู้คือพลังอำนาจที่สามารถทำให้มนุษย์เหยียบย่ำธรรมชาติเอาไว้ภายใต้อุ้งเท้า” (Francis Bacon)

“วันนี้เราจงมากินพระเยซูกันเถิด” (Voltaire)

“ธรรมชาติได้ถูกขังไว้ในความมืดของคำคืน โฉนเล่า นิวตัน จะถูกปลุกให้ตื่น และด้วยหัตถ์ของพระเจ้าเป็นเจ้าเอง” (Alexander Pope)

ผลที่ปรากฏปัจจุบันคือ เรามององค์ความรู้ทำนองนี้มากมายแพร่หลาย มีเทคโนโลยีใหม่ๆ ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเอาชนะธรรมชาติ เครื่องมือตัดไม้ทำลายป่าที่มีประสิทธิภาพ เครื่องมือจับปลาที่มีประสิทธิภาพ เครื่องมือขุดเจาะตุดน้ำมันที่มีประสิทธิภาพ เครื่องมือสื่อสารการคมนาคมที่มีประสิทธิภาพ แต่ขาดความรู้บรรเทาโลก โกรธและหลง

3. เราสอนให้คนละทิ้งภูมิปัญญาบรรพชน และบ้านเกิด ความรู้เป็นผลงานของมนุษย์ ผลงานของมนุษย์เป็นวัฒนธรรม วัฒนธรรมที่แข็งแกร่งย่อมมีพลังดึงดูดผู้คนให้เดินเข้าสู่ คือดูดหมุ่คนให้เข้าหา ยังมีกรคิดค้นวิธีการโฆษณาทางวัฒนธรรมกันด้วยแล้วก็ช่วยเร่งให้วัฒนธรรมนั้น ๆ แพร่หลายออกไปได้เร็ว และกว้างขวางมากขึ้น วัฒนธรรมการเรียนแนวใหม่ที่จัดให้เด็กและเยาวชนมารวมกลุ่มกัน โดยมีบุคคลที่เรียกว่าครูมาเป็นผู้ควบคุมและให้ความรู้ที่เรียกว่าโรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย นั้นได้ก่อตัวขึ้น และเติบโตขยายตัวขึ้นโดยลำดับ มีผลช่วยดูดเด็กและเยาวชนที่เฉลียวฉลาดออกจากหมู่บ้านสู่ตำบล จากตำบลสู่อำเภอ จากอำเภอสู่จังหวัด จังหวัดสู่เมืองหลวงคือกรุงเทพฯ และจากกรุงเทพฯสู่กรุงนิวยอร์ก หรือลอนดอน พลังดูดที่สำคัญคือการโฆษณาชวนเชื่อของดีที่สุดอยู่ที่นิวยอร์ก หรือลอนดอน ใครได้เข้าถึงได้ชื่อว่า เป็นมนุษย์ยอดเยี่ยม ได้รับการยกย่อง ในขณะที่คนที่เกิดและโตอยู่ที่ชุมชนเรียนรู้วิถีชีวิตของตนเองอยู่ในชุมชนถูกตราหน้าถูกข่มให้คิดว่าเป็นวิถีชีวิตที่มีค่าน้อยด้วยความหมายเกือบจะไร้สาระเอาเลย ของดี ๆ อยู่ที่โรงเรียน อยู่ที่ครูในโรงเรียน และถ้าโรงเรียนในเมืองก็ดีใหญ่ ใครได้เข้าเรียนก็เท่ากับประสบความสำเร็จไปแล้วมากกว่า 50% กระทบจากความคิด และแนวปฏิบัติเช่นนี้คือคุณค่าภูมิปัญญาของบรรพชนคนไทยเราถูกกดถูกข่มให้มีความหมายน้อยลงจนเกือบจะหมดไป ผ้าขาวผืนนั้นเริ่มไร้คุณค่า แต่ผ้าที่มาตัดเย็บที่เรียกว่าเสื้อและสูทเป็นสิ่งที่มีความหมายเป็นสัญลักษณ์ของผู้ที่มีศักดิ์ศรีสูงกว่า น้ำพริกปลาทุ หมูหนาง เป็นอาหารของคนล้าสมัย อาหารที่น่าสนใจคือ KFC และพิซซ่ายัท ที่อยู่ที่ดีที่สุดของคนไทยคือในเมือง การผลักดันให้วัฒนธรรมทางความคิดเช่นนี้เกิดขึ้นได้มากเพียงใด ผลคือการจะฝังภูมิปัญญาบรรพชนและท้องถิ่นบ้านเกิดก็มีมากขึ้นเท่านั้น

4. เราสอนให้คนของเรารู้จักโลกเป็นเสียง ๆ ความจริงที่เป็นจริงโลกมิได้อยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่มีดวงดาวอื่น ๆ คอยประดับประดาให้ทรงตัวอยู่ได้ ฉันทิ สิ่งมีชีวิตทั้งหลายจะดำรงตนอยู่ได้ก็เพราะมีสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ คอยประดับประดาให้คงอยู่ ฉันทิ นั้นคือต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันจึงจะอยู่ได้ แต่ในบทเรียนที่เรานำมาเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ของโลกของเรา กลับหยิบโลกออกมาให้ดู ให้เรียนรู้เป็นส่วน ๆ เสียง ๆ เรียกว่าสอนแบบแยกส่วนเรียนแบบแยกส่วน และขาดการเชื่อมโยง ชี้ให้เห็นว่า ของ 2 สิ่ง หรือมากกว่านั้นมีปกติเชื่อมโยงสัมพันธ์ เมื่อปรากฏการณ์ประการหนึ่งเกิดขึ้น แสดงว่ามีอีกประการหนึ่งได้ก่อตัวขึ้นมาก่อนหน้านั้นแล้ว แต่เรามองไม่เห็นหรือมิได้มีผลประกอบต่อเรา ทำให้เราคิดว่าสิ่งนั้นอยู่อย่างโดดเดี่ยว ผิดเสียกระพือปีกในประเทศไทยนั้นมิได้หมายความว่าแรงกระพือจะมีได้มีผลกระเทือนถึงลอนดอน นั้นแสดงว่า พลังงานที่อยู่ที่มีเสียดตัวน้อยเป็นอันเดียวกันกับพลังงานที่ลอนดอน และมีการเชื่อมถึงกันหมด อันที่จริงเรามีอาจให้ใครคนใดคนหนึ่งเรียนรู้เรื่องราวองค์ความรู้ทุกแขนงทุกสาขาได้ แต่ที่ทำได้คือเราสามารถให้เขาสอนหรือเรียนรู้ได้ว่าสิ่ง ๆ หนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่งเป็นหนึ่งเดียวเชื่อมโยงกัน เมื่อจับประเด็นนี้ได้ ก็หมายความว่าปัญญาของเขาเกิดแล้ว เพราะปัญญาคือความสามารถเรียนรู้และเชื่อมโยงสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่งได้ แต่ที่ผ่านมารวมได้คิด มิได้มองเช่นนี้ เรามองโลกเป็นเสียง ๆ ทั้งโลกผืนแผ่นดิน และโลกคือชีวิต ความคิด การกระทำต่าง ๆ ของเราจึงแยกส่วน จึงเท่ากับว่า เราเข้าไม่ถึงความจริง ความรู้ที่ได้จึงเป็นความรู้ที่ไม่จริง

5. เราสอนให้มีความรู้เพียงวิชาชีพ ไม่มีวิชาชีวิต แม้ในชั้นเรียนตั้งแต่ระดับต้น ๆ ถึงระดับอุดมศึกษา เรามีการสอนเรื่องศีลธรรม จริยธรรม แต่เราก็อสอนและเรียนกันเป็นอื่น ๆ สอนและเรียนเพื่อรู้ชื่อ และลักษณะเนื้อหา และข้อความเท่านั้น เรามิได้เรียน ได้ปฏิบัติ เราเรียนเพื่อเป็นความรู้ มากกว่าเรียนเพื่อให้เกิดปัญญา มีลักษณะไม่ต่างจากการเรียนประวัติของศาสนา ประวัติของคำสอนในศาสนามากกว่า ผลคือรู้ว่าอะไรเป็นอะไรไม่เท่าใด เช่นรู้ว่า อริยสัจมี 4 ประการ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค แต่ไม่อาจรู้ต่อไปได้ว่า ทั้ง 4 ประการอยู่ที่ไหน สัมพันธ์กันเอง และชีวิตจริงของมนุษย์ และสรรพสิ่งอย่างไร เพราะองค์ประกอบการเรียนรู้คือชีวิตจริงของเราขาดไป ความเข้าใจในบทเรียนแบบเชื่อมโยงชีวิตทั้งหมดจึงไม่อาจเกิดได้ เราสอนวิชาชีวิต ดุจสอนซึ่งจักรยานที่สอนเฉพาะภาคทฤษฎี ว่าจักรยานคืออะไร เขาขับซึ่งกันอย่างไร แต่ไม่เคยเปิดโอกาสให้ได้ทดลองขึ้นซึ่งจักรยาน ผู้เรียนจึงมีความรู้ดี แต่ปฏิบัติตนให้มีความสุขในชีวิตไม่ได้ เพราะความรู้ก็อยู่ส่วนความรู้ ชีวิตจริงก็อยู่ส่วนชีวิตจริง เข้าสภานิติไทยโบราณที่ว่ามีความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด เรียนกันจนจบปริญญาโท ปริญญาเอก แต่ไม่อาจเข้าใจตนเองและเพื่อนมนุษย์ รวมทั้งธรรมชาติแวดล้อมได้ว่าโยงใยว่าจะอาศัยกันอย่างไร สิ่งที่ได้คือเป็นวิชาชีพ นำมาประกอบอาชีพได้ จบวิชาการแพทย์มาก็ประกอบวิชาชีพแพทย์ได้จบเภสัชก็มาประกอบวิชาชีพเภสัชได้ แต่ไม่เข้าใจชีวิต ไม่เข้าใจสังคม ผลตอบแทนของวิชาชีพจึงออกมาได้เพียงตัวเงิน ตัววัตถุสิ่งของที่หาซื้อด้วยเงิน แต่ผลตอบแทนเชิงความสงบสุขทั้งของตนเองและสังคมมิได้น้อย มีหน้าซ้ำอาจเป็นผู้ก่อความไม่สงบสุขเสียเองอีกด้วย สรุปได้ว่า การศึกษาของเราผิดพลาดตั้งแต่ระดับปรัชญา ที่ตั้งไว้ว่าเรียนเพื่อประกอบวิชาชีพ มากกว่าเรียนเพื่อมีชีวิตอยู่อย่างสงบสุข ความสำเร็จในชีวิตมิได้อยู่ที่ได้รับความค่าทางจิตใจ แต่เน้นอยู่ที่การได้วัตถุสิ่งของเงินทอง ปัจจัยในการอุปโภค บริโภค มาครอบครองมาก ๆ ผู้ประกอบวิชาชีพทั้งหลายจึงกลายเป็นนักล่าเงินทองสิ่งของเครื่องใช้ใหม่ ๆ รถคันใหม่ ๆ บ้านหลังใหม่ ภรรยา-สามีคนใหม่ สังคมของเราจึงสับสน ธรรมชาติแวดล้อมของเราจึงถูกทำลาย ลูกหลานของเราจึงกลายเป็นสินค้าส่งออก

จึงถึงเวลาแล้วที่จะต้องมาร่วมกันคิดใหม่ รื้อปรัชญาการศึกษากันใหม่ จัดกระบวนการเรียนการสอนกันใหม่ จัดเนื้อหาที่เรียนกันใหม่ ให้เรียนอย่างไรจึงให้เกิดความรู้จริงไม่แยกส่วนแยกตัวจากความจริงในชีวิต ไม่ละทิ้งภูมิปัญญาบรรพชนและบ้านเกิดเมืองนอนของตน รู้จักโลกและชีวิตเป็นองค์รวม สามารถมีอาชีพ และมีชีวิตที่พอเพียงสงบสุขได้ ทำการศึกษาให้เป็นชีวิต และทำชีวิตให้เป็นการศึกษา